
P. H. KELDERMAN
HERKENBROEKERWEG 23
6301 EG VALKENBURG

PSL-Nieuws

Een uitgave van de Paddestoelen Studiegroep Limburg

Jaargang 3, nr. 1
Februari 1996

Van de redactie

Op het moment dat deze regels aan het papier worden toevertrouwd, ligt buiten een aardige laag sneeuw. Het mycologische buitenleven is nu toch echt vrijwel tot stilstand gekomen, hoewel de lezing van Leo Knol op de nieuwjaarsbijeenkomst van de NMV ons leerde dat we nu veel moois kunnen mislopen door knus bij de verwarming te blijven zitten. Maar laten we de gelegenheid aangrijpen om eens terug te blikken.

En we kunnen terugblikken op een mooi paddestoelenjaar. Hoewel het erg, erg droog was gedurende een groot deel van het jaar, was de kwaliteit van de vondsten over het algemeen vrij hoog (zie ook het jaaroverzicht op bladzijde 4). Op boekengebied waren er twee belangrijke uitgaven van de Nederlandse Mycologische Vereniging, namelijk de Verspreidingsatlas en de nieuwe Standaardlijst (Overzicht van de Paddestoelen in Nederland). Een heel mooie aanwinst is het herbarium van Ingo Spica. En verder hebt u natuurlijk al lang de Boletussleutel gezien, natuurlijk al op het spoor gezet door Heksenboleten op de voorpagina, naar een foto van Gerard Dings. U kunt nu reeds oefenen zodat deze groep in het najaar duchtig onder handen genomen kan worden. Veel leesplezier.

Inhoud

2. Van de redactie	
3. De voorjaarsagenda	
4. Het wel en wee van de excursies 1995	Piet Kelderman
7. <i>Haasiella venustissima</i> (Fr.) Kotl. & Pouz.	Piet Kelderman
9. Paddestoelenflora in en rond Venlo	G.M. Gatzten
13. Paddestoelen in de wegberm	Gerard Dings
15. Nieuwtjes	
16. Interessante ascomyceten van "De Rolle"	Paul Jennen
19. Het raadsel van de oranje bekerzwam	Paul Jennen

PSI-Nieuws is de nieuwsbrief van de Paddestoelen Studiegroep Limburg, één van de studiegroepen van het Limburgs Natuurhistorisch Genootschap. Doelstelling van deze nieuwsbrief is het bevorderen van het publiceren over paddestoelen in de ruimste zin des woords. Het verschijnt voorlopig éénmaal in het voorjaarsseizoen en éénmaal in het najaarsseizoen.

Redactie: Paul Jennen en Peter Verheesen, redactieadres: Bovenstraat 5, 6141 CC Limbricht. Kopij is altijd welkom, voor de inhoud van het ondertekende artikel blijft de auteur verantwoordelijk.

De voorjaarsagenda van de PSL.

Excursies

Onderstaand treft u de lijst van PSL-excursies aan. Altijd de avond vantevoren bellen of u deelneemt aan de excursie (tel. 043-6016055). Dit voorkomt, van beide zijden, onnodig wachten.

6 april	Bunder- of Elsloobos. Deze naar het westen geëxponeerde hellingbossen geven hopelijk enige geheimen van de mycoflora prijs. Samenkomst 10.30 op station Elsloo.
13 april	PSL-excursie i.s.m. NMV, Kathagerbeemden. Samenkomst 10.30 station Nuth.
20 april	Hoogbos nabij Mheer. Na succes in de vorige herfst nu weer? Samenkomst 10.30 parkeerplaats schuin tegenover kerk (kasteel) te Mheer.
11 mei	Brunsummerheide: vochtige plekken rond koffiempoel (Mijtertje?). Samenkomst 10.30 bezoekerscentrum.
18 mei	Leudal nabij Haelen. Samenkomst 11.00 parkeerplaats station Roermond.
2 juni	Vochtige gebiedjes in "'t Hout". Samenkomst 10.30 station Susteren.
22 juni	Wylre, vochtige gebiedjes rond 'Kwakkerpoel' en holle wegen nabij Wylre-bossen. Samenkomst 10.30 parkeerplaats achter visvijvers.
14 juli	Spaubeekbos, bij droog weer uitwijk naar Nagelbeek. Samenkomst 10.30 station Spaubeek.

Tevens willen we hier de aandacht vestigen op de mogelijkheid tot "tussendoortjes". In navolging van het inventarisatieproject 'Beegderheide' wordt ook de 'Grote Heide' bij Venlo geïnventariseerd. Info bij Leo Spoomakers of Gerard Dings. Ook de voormalige kleiput (nu visvijver) 'de Rolle' zal intensief worden bezocht. Info Paul Jennen (046-4510476).

Het idee is geopperd om een lang mycologisch weekend naar het buitenland te gaan, bv. in de herfstvacantie. Weet u plekjes, heeft u ideeën? Maak ze kenbaar!

Practicumavonden

Op deze avonden (meestal de donderdag na een excursie) worden vondsten gedetermineerd en besproken, literatuur doorgenomen, enz. Deze avonden vinden plaats in het lokaal onder de bibliotheek van Klimmen-Ransdaal, adres Ransdalerstraat 64, en beginnen om ongeveer 19.30 uur.

Nieuw vanaf dit seizoen is het speciale onderwerp voor een practicumavond. Om wat meer structuur aan deze avonden te geven zal zo vaak mogelijk een onderwerp speciale aandacht krijgen. Twee ervan zijn al gepland. Verder hebben we een aanbod van Ingo Spica om een keer Myxomyceten te belichten. U kunt te allen tijde zelf een onderwerp naar voren brengen. Gelieve dit vantevoren door te geven aan de redactie, zodat dit aan de andere leden kan worden bekend gemaakt.

Datum	Onderwerp
14 maart	Macrolepiota
11 april	Het vroegere geslacht Dasyscyphus
25 april	Nader aan te kondigen
23 mei	„
6 juni	„
27 juni	„
18 juli	„

Het wel en wee van de excursies 1995.

P. Kelderman.

Het is eigenlijk overbodig te vermelden dat het nu afgelopen jaar, zeker kwantitatief gezien, geen best paddestoelenjaar was. In tegenstelling tot elders in ons land was het in Zuid-Limburg zeer droog, de temperaturen lagen (alwéér) aan de hoge kant.

Het begon al vroeg met het zachte weer, Kim Molin meldde op 23 februari het voorkomen van *Disciotis venosa*, Jo Bollen vond die soort op 11 maart in Elsloo samen met *Sclerotinia tuberosa*. *D. venosa* werd ook door Wiel Simons gevonden langs een weg in Klimmen, op 5 april.

Op 26 maart vond de eerste P.S.L.-excursie plaats in een hellingbos nabij Ulestraten. Het weer zat even in een dal, het was guur en er viel zelfs een vlokje sneeuw. Met 38 soorten was er derhalve geen rijke oogst, desondanks waren er leuke vondsten, o.a. *Peniophora limitata*, een korstzwam die vooral voorkomt op Es, en *Acrospermum compressum*, een nog niet in de Standaardlijst voorkomende soort.

Op 22 april werd de Sint Pietersberg bezocht. Het weer was droog en koel, waardoor het aantal gevonden soorten minimaal was (17), maar met twee aardige vondsten: *Lachnella alboviolascens* en *Gloeophyllum trabeum* op een oude spoorbiels.

Het A.M.K.-weekend (Antwerpse Mycologische Kring) van 28 maart t/m 1 mei kenmerkte zich door schitterend weer en een gezellige sfeer, alleen door de droogte viel de buit wat tegen. Diverse kilometerhokken werden bezocht, opvallend was het frequente voorkomen van de reeds eerder genoemde soort *L. alboviolascens* op diverse loofhoutresten. Een echte topper was *Hyphoderma roseocremeum* gevonden in het Vijlenerbos, gemeente Vaals. De soort werd voorheen slechts éénmaal gevonden in Nederland en wel vóór 1930! Verder ontbrak in het Vijlenerbos natuurlijk niet *Plicaturopsis crispa*, ook was er een uitzonderlijk vroege vondst van *Pleurotus pulmonarius*. In het Schaelsbergbos werd wederom *Colpoma quercinum* gesignaleerd.

6 mei werd een bezoek gebracht aan "de Doort" nabij Echt, met uiteraard nog steeds droog weer. Slechts een 40-tal soorten waren het resultaat, leuke vondsten toch ook hier met o.a. *Ganoderma pfeifferi* en *Lamprospora cronanii*.

Hoopvol toog de werkgroep op 20 mei naar Koningsteen, maar met 37 soorten kwamen wij er bekaaid af. De oorzaak was alweer het te droge weer, leuke vondsten hier waren o.a. *Apostemidium leptospora* (in het vorige nummer van "PSL-Nieuws" uitvoeriger behandeld) en *Auriculariopsis ampla*.

Amper een 20-tal soorten werden genoteerd tijdens een "tussendoortje" op de Bergerheide te Valkenburg op 5 juni. Het enig vermeldenswaardige was de talrijk voorkomende ascomycete *Trochila craterium* op oude klimopbladeren.

18 juni trok een delegatie naar Nagelbeek, waar langs de Geleenbeek nog aardige plekje zijn met b.v. mijnsteenstort. *Pisolithus arbizus* ontbrak hier niet en een 6-tal *Inocybe*'s werden verzameld en thuis gedetermineerd. Dit leverde o.a. *I. agbardii* en *I. fuscidula* var. *fuscidula* op.

Op 20 juni vond Hans Crutzen weer *Tricholoma inocybeoides* op dezelfde plek als vorig jaar (toen laat, nu vroeg) samen met *Boletus luridus* onder berk.

De excursies gepland op 15 juli en 19 augustus gingen niet door vanwege de aanhoudende droogte.

In het Eisdenerbos te Moerslag op 2 september begon het er een beetje op te lijken, maar het was nog steeds (het wordt vervelend) te droog. Deze keer waren vermeldenswaardig *Pluteus leoninus* en *Fundalia gallica*.

Het Limbrichterbos werd bezocht op 16 september. Hier ontstond eindelijk weer eens een lijst met meer dan 100 noteringen. Geen echte uitschieters, maar toch ... *Rutstroemia echinophila* in groten getale aanwezig, een soort die wij trouwens steeds vaker tegenkomen. Voorts waren leuk *Inocybe bongardii* en een problematische *Abortiporus biennis*, vanwege de merkwaardige groeiwijze uit het centrum van een eikestronk. Ook nog niet bekend van dit terrein waren *Agrocybe erebia* en de opvallend massaal voorkomende *Tubaria romagnesiana* ss. Arnolds.

Op 27 september werd tijdens een "tussendoortje" het Wijlrebos bezocht. Ondanks de droogte werden toch enkele exemplaren gevonden van *Geastrum pectinatum* en *G. fimbriatum*, evenals een fraaie toef van *Paxillus*

atromentosus op een dennestomp. Een soort die men niet alle dagen waarneemt was *Marasmius torquescens* en wel op resten van Bosrank.

30 september was de Sint Pietersberg voor de tweede keer aan de beurt. De soorten die graag natte voeten hebben, zochten wij weer tevergeefs. Wel goed vertegenwoordigd was *Inocybe aghardii*, voorkomend tussen *Lactarius pubescens* en *Russula exalbicans*. Prachtig was de vondst van *Rhodocybe popinalis* op een grazige plaats. Op "den Observant" was er weer *Gloeophyllum trabeum*, nu op een andere plaats dan in het voorjaar. Onder een picknickbank (waar je al niet moet kijken!) een *Sepultaria*, later gedetermineerd als *S. foliacea* (in en later artikel hopen we hierop terug te komen). Verder nog *Inocybe pusio*, een vezelkop die men maar zelden tegenkomt, en zeer zeker vermeldenswaardig *Conocybe mesospora*, een niet vaak voorkomend breeksteeltje.

Van de Epenerbaan in het Vijlenerbos te Vaals meldde Hans Crutzen op 26 september *Inocybe sindonia* (= *entheles*) en *I. flocculosa* var. *flocculosa*.

14 oktober in en langs het "Hoogbosch" te Mheer (deels op Belgisch grondgebied) was een echte topper, niet alleen kwantitatief, maar ook wat bijzonderheden betreft. Een vijftal soorten uit het geslacht *Agaricus* werd gevonden, waaronder *A. comtilus* en *A. semotus*, een tiental *Lepiota*'s s.l. werd genoteerd, o.a. *Leucoagaricus menieri*. Dankzij Tonny kon er een mooie collectie worden verzameld van de ZZZ *Lepiota echinella* en via haar kwam ook *Sowerbyella radiculata* op de lijst. Is het vinden van *Macrocystidia cucumis* altijd aardig, het tegelijkertijd ook mogen tegenkomen van de zeldzame variëteit *latifolia* is natuurlijk een bijzonder moment (deze vondst wordt nog apart behandeld). De piek van de dag was toch wel het vinden van *Haasiella venustissima* met enkele exemplaren op een dood loofhouttakje. Elders in dit nummer vindt u een apart artikel over deze soort, die slechts van één andere vindplaats in Nederland bekend is, namelijk St.Geertruid, niet ver van onze vindplaats verwijderd. Naar ik meen mogen *Hemimyces cucullata* en *Funalia trogii* van deze plaats ook nog worden vermeld.

Jo Bollen en zijn team hebben niet genoeg aan de 'reguliere' excursies en duiken daarom graag tussendoor ergens in een uurhok. Derhalve een mooie lijst van het bosgebied achter Huize de Vliet te Ulestraten met een werkelijke uitspringer *Leucoagaricus georginae*, voorheen voor Limburg slechts bekend van het Cannerbosch.

15 oktober werd door de samensteller van dit overzicht in een wegberm nabij Valkenburg *Leucoagaricus sublitoralis* gevonden, hij had deze soort geruime tijd niet gezien. Ten behoeve van de excursies voor de Vereniging Natuurmonumenten werd bij het voorlopen op 26 oktober op de Brunsummerheide een mooie vondst gedaan n.l. *Russula torulosa*, volgens de Standaardlijst een zeldzame soort voornamelijk uit de duinen.

De voor 21 oktober geplande excursie naar Koningsteen werd verplaatst naar Beegderheide te Beegden, in verband met het verzoek deze heide te inventariseren. Met heel wat speumeuzen werden, ondanks de niet optimale toestand, toch weer meer dan 100 soorten genoteerd. Bijzonderheden op deze dag: *Bovista pusilliformis*, *Entoloma exile*, *Gymnopilus fulgens*, *Hygrocybe quieta*, *Hypholoma myosotis*, *Lepista luscina*, *Mycena latifolia*, *Pholiotina flammans*, *Russula cicatricata*, *Tephroclype ambusta* en *Pholiotina coprophila*: een indrukwekkend lijstje zeldzaamheden.

4 november was Slenaken aan de beurt. Nachtvorst en een schrale koude noordenwind voorspelden niet veel goeds. Toch werd dit relatief gezien een van de 'betere' excursies, een honderdtal soorten werd waargenomen. In het bosgedeelte was een uitspringer *Pluteus hispidulus* var. *cephalocystus*, die in het veld in eerste instantie voor een *Lepiota* werd uitgescholden vanwege zijn witte, vrije lamellen en mooi schubbige hoedje. Volgens de "Flora Neerlandica" is deze soort slechts éénmaal in Nederland gevonden (Zuid-Limburg). Met de verwachte wasplaatjes in de kalkgraslanden viel het tegen, slechts twee soorten mochten wij noteren: *Hygrocybe glutinipes* en *H. flavescens*, beide niet alledaags. Verder valt nog te melden *Cordyceps militaris*, een soort die dit jaar vaak te vinden is op onze lijsten.

Op 5 november verzorgden enkelen leden van de werkgroep een excursie in Venlo bij gelegenheid van een paddestoelentoonstelling georganiseerd door de gemeente Venlo en het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg. Het was koud en winderig, maar ook zonnig. Vele van de stijfbevoren paddestoelen werden nog herkend en aan de deelnemers voorgesteld. De enige aardige vondst was *Neotiella rutilans*, een mooi oranjeleurig ascomycetieje op één plaats talrijk voorkomend tussen mos op zand.

11 november was voorlopig weer de laatste excursie van dit jaar en vond plaats in het Vijlenerbos te Vaals en de aanleunende graslandjes. De hoop op nog enkele wasplaatjes was weliswaar reëel maar bleek te optimistisch, geen enkele soort van dit geslacht gaf acte de présence. Maar het zou geen PSL-excursie zijn, indien er niet enkele bijzondere en/of leuke vondsten werden gedaan. Men moet goede ogen hebben om in een hectare groot weiland twee piepkleine paddestoeltjes met een min of meer trechtervormig hoedje te kunnen ontdekken, maar dat lukte Jo Bollen. Achteraf bleek deze vondst *Omphalina griseopallida* te heten. In het bos weer *Plicaturopsis crispa* en *Pleurotus pulmonarius*, dus beide niet alleen vroeg in het jaar maar ook laat! In een holle weg op een vochtige plaats vond Gerrit van Tongeren *Scutellinia subhirtella*, een waarschijnlijk zeldzame soort. Langs het riviertje de Geul werden op een omgevallen populier vele vruchtlichamen van *Peziza micropus* gevonden.

Was het eind vorig jaar Hans Crutzen, die de tuinen in zijn omgeving afspeurde op mogelijke paddestoelen, deze keer was de samensteller op 2 december aan de beurt. Bij nacht en ontij sloop hij een tuin in om een al langer op afstand gesignaleerde paddestoel in handen te krijgen. Alhoewel het materiaal niet meer kakelvers was, lijkt het er in eerste instantie op dat dit een bijzondere vondst is n.l. *Pholiota squarrosoidiposa* (hier wordt op een later tijdstip op teruggekomen).

Dit jaar werd het inventarisatie-werk rond de voormalige kleiput (nu visvijver) "de Rolle" ten noorden van het Limbrichterbos, gestart door Paul Jennen, voortgezet. De lijst werd groter en langer, enkele interessante soorten dit jaar waren: *Sphaerospora brunnea*, *Mollisia amenticola*, een nog weinig bekende soort, en *Pezizella alniella*, niet zeldzaam op propfen van *Alnus* (Els). De meest bijzondere ascomyceten zullen telkens in een apart artikeltje behandeld worden.

Tevreden mogen wij weliswaar op 1995 terugkijken, maar tevens hopen we voor de paddestoelen dat het jaar 1996 een stuk natter wordt, en dat mag natuurlijk wel voor een Paddestoelenwerkgroep.

HAASIELLA VENUSTISSIMA (Fr.) Kotl. & Pouz.

Piet Kelderman

Tijdens de excursie in het "Hoogbosch" te Mheer op 14 oktober 1995 werd net over de grens op Belgisch grondgebied, een paddestoeltje gevonden dat wij ter plaatse absoluut niet konden thuisbrengen. De paddestoeltjes braken als het ware door de schors heen van een op de grond liggend, dood loofhouttakje. De heldergele tot oranjegele tinten van de hoed, de ver aflopende plaatjes van dezelfde kleur en de dito steel, plaatsten ons voor een compleet raadsel. Thuis wilde deze soort niet sporuleren, of juist gezegd niet genoeg sporen produceren om tot een kleurbepaling te kunnen komen, onder de microscoop leken zij zwak rose tot geel, maar dat was moeilijk te bepalen. Met Moser werd eerst de 'rose' weg gevolgd en afgezien van het gemis aan vermelding "gelbe Farben", kwam men toch via 14 van sleutel G snel uit bij *Haasiella*. Met de crème tot okerkleurige sporen van sleutel H komt men niet tot het genus *Haasiella*, omdat dit uitgesleuteld wordt met niet gevorkte lamellen, wat bij onze vondst wel het geval was. De B sleutel (witsporige) volgend, komt men door de fijne vlokjes op vooral de top van de steel niet uit bij voornoemd geslacht, maar wel bij *Hydropus* of *Dermoloma*. Bij beide genera is de soort echter niet te plaatsen. Omdat de sporen niet amyloïde waren, werd sleutel N nog gevolgd. Via deze sleutel komt men er echter niet uit. Tot mijn verbazing wordt het geslacht *Haasiella* hier helemaal niet uitgesleuteld.

De "Flora Neerlandica" nr. 3 raadplegen was de volgende stap, en afgezien van het tijdrovende preparaatjes maken van ofwel sporen of basidiën enz. komt men zonder omwegen uit op het geslacht *Haasiella*. De vrij korte beschrijving wijkt op enige plaatsen af van de door ons gedane vondst, n.l. de heldere oranje tinten volgens het boek waren bij onze vondst meer naar de gele kant, verder waren de sporen ietwat kleiner. Afgezien daarvan klopte de rest uitstekend. Een prachtige afbeelding is te vinden bij Michael-Hennig-Kreisel, Handbuch für Pilzfreunde deel 3, hier zijn de kleuren zoals beschreven bij Flora Neerlandica. De soort is al eens eerder gevonden in het Savelsbos bij St.Geertruid, of de soort in België reeds werd gevonden is mij niet bekend.

Beschrijving van de soort.*Haasiella venustissima* (Fr.) Kotl. & Pouz.

Hoed: 8-15 mm, convex tot vlak uitgespreid tot \pm trechtersvormig met een naar beneden gebogen rand, geel-oranje tot heldergeel, geheel zijdeachtig glanzend, nabij de randzone met fijne ietwat afstaande haartjes, in vochtige toestand kleverig.

Lamellen: ver aflopend en relatief ver uit elkaar, met tussenlamellen, vooral naar de hoedrand duidelijk gevorkt, hier en daar aan de basis adurig verbonden, maar niet dominant, oranjegeel tot gelig getint.

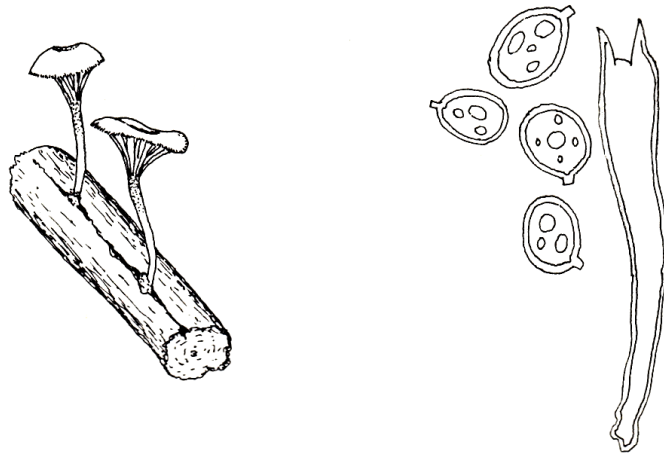
Steel: tot 30 mm lang, cilindrisch, naar de basis soms versmallend, aan de top met lichter lijkende fijne vlokjes, naar de basis zijdeachtig glad, basis witvlokkelig door mycelium, deze onder de schors als witte strengen (rhizomorfen) over het substraat uitgespreid. Op de geur is niet gelet, na enige tijd in de koelkast is een eventueel aanwezige geur niet of amper waarneembaar.

Sporen: $<15, 1, 1>$, $6,0 - 7,5(-8,0) \times (4,0-4,5 - 5,5) \mu\text{m}$, ovoïde tot subglobuleus met dikke wand, met dikke en recht afgeknotte apicule, niet dextrinoïde of amyloïde, de endospoor metachromatisch. Lamellentrama irregulair, hoedhuid met aanliggende \pm parallel verlopende hyfen, gespen niet waargenomen.

Basidiën: $25 - 40 \times 4,0 - 5,0 \mu\text{m}$; slank en smal, dikwandig, twee- maar ook éénsporig, cheilo- en pleurocystiden niet gevonden.

RESUMÉ.

Ondanks de lichtere kleuren, anders dan aangegeven in de literatuur, zijn we toch wel zeker deze soort te hebben gevonden. Misschien waren de droge omstandigheden waarin de soort werd aangetroffen debet aan het kleurverschil. De sporenwand is dikker dan wordt afgebeeld in de Flora Neerlandica. De basidiën waren bij deze vondst gemiddeld langer en ook smaller dan de Flora opgeeft en er wordt geen melding gemaakt van de dikwandigheid. Dergelijke vondsten maken veel goed in een jaar, waarin de droogte overheerste!

Figuur: *Haasiella venustissima*, links vruchtlichamen (op ware grootte), rechts sporen en een basidie.

Paddestoelenflora in en rond Venlo

G.M. Gatzem

Inleiding

Verreweg de meeste natuurtochtjes die ik de afgelopen 15 jaar in Venlo heb gemaakt en waarbij de belangstelling voor het voorkomen van allerlei soorten paddestoelen voorop stond, heb ik individueel ondernomen. Niet omdat in geen gezelschap mens zou zijn, maar gewoon omdat je alléén veel intensiever tijdens speurtochten door de natuur bezig kunt zijn. Bovendien kies je als eenling, door ervaring rijker geworden, makkelijker voor een bepaald traject in een bepaald natuurgebied, dat je op die dag wilt doorkruisen op zoek naar soorten paddestoelen. Zoedoende kon ik ongestoord goed en uitgebreid veldnotities maken, als de aard van de paddestoelenvondst dat noodzakelijk maakte. Die opgetekende gegevens bleken dan later vaak een belangrijk hulpmiddel te zijn bij de poging de gevonden soort te determineren.

Een rondje venlose natuurgebieden en parken

Mijn zoektochtjes golden (en gelden), omdat ik de afstanden altijd per fiets of lopend afleg, in hoofdzaak de venlose natuurgebieden, parken en alle mogelijke plaatsen waar paddestoelen kunnen gedijen, tot de opslag van paardemest bij boerderijen en de koeievlaaien in de weiden toe. Deze laatste kunnen, vooral voor de onderzoeker van ascomyceten, zelfs interessant zijn. Zo werden daarop in Venlo o.a. gevonden de ascomyceten: *Coprobria granulata* en *Cheilymenia stenoraria*. Ook een plaatjeszwam, te weten *Psilocybe bullacea* op en bij een opgedroogde koeievlaai en gedetermineerd door de heer Piet Kelderman, behoorde daartoe. Natuurtochtjes die ik meestal 's middags ondernam en ook nu nog ondernem, hebben een roulerend karakter wat betreft de natuurgebieden in Venlo. Het gehele jaar door doe ik minimaal een keer per week één der natuurgebieden aan. Zodoende krijg ik een vrij goed beeld van wat er allemaal in de verschillende natuur- en andere groengebieden valt waar te nemen.

Onderste en Bovenste Molen en het Jammerdal

De bezochte gebieden betreffen o.a. de natuurgebieden De Onderste en De Bovenste Molen en het Jammerdal, deze laatste met zijn voormalige en nu al weer lang begroeiende leemkuilen. Onder voor paddestoelen gunstige klimaatomstandigheden is het Jammerdal een dorado voor paddestoelenspeurders. Je zou er zo een week lang de tent kunnen opslaan en een resultaat boeken waarmee de paddestoelkarteringscommissie in haar nopjes zou zijn. Wanneer ik in het kort het natuurgebied De Bovenste Molen als mogelijke vindplaats voor paddestoelen moet kwalificeren, dan is het zo dat het daar plaatselijk, daarmee wil ik aangeven het bosgebied langs en/of nabij de Molenbeek, de laatste jaren kommer en kwel geworden is. Jaar na jaar ziet men daar namelijk standplaatsen van zeer interessante paddestoelen verdwijnen, met name als gevolg van slecht of zelfs helemaal geen onderhoud aan de bospercelen. Ondergroei en verwildering van het aanwezige groen hebben toegeslagen en slaan er nog steeds zodanig toe, dat met name zwamvlokken in de bodem gewoon verstikken of vernietigd worden door de beworteling van de hogere planten. Zijn daarom de volgende soorten verleden tijd?

Otidea bifonia, *O. alutacea*, *O. umbrina* en *O. onotica*, *Russula olivacea* en *R. violacea*, *Clavulina rugosa*, *Xerocomus parasiticus*.

Andere gebiedsdelen in natuurgebied De Bovenste Molen zijn op paddestoelgebied best nog interessant. Laten we daarom weer eens op de positieve toer gaan voor wat betreft de opsomming van soorten die er nog elk jaar vallen waar te nemen. Het is uiteraard slechts een greep uit het totaal, maar wel een interessante, bv.:

Mycolachnea hemisphaerica, *Gyrodon lividus*, *Lactarius torminosus*, *Leccinum aurantiacum*, *Peziza badia*, *Cortinarius armillatus*, *C. trivialis*, *C. alborolaceus*, *Cystolepiota beteni*, *Mitrophora semilibera*, *Morbella conica*, *M. elata*, *Hygrophorus hypotejus*, *Suillus luteus*, *Xerocomus rubellus*, *Bolbitis lactea*, enz., enz.

De Grote Heide

Eveneens rijk aan soorten paddestoelen is natuurgebied De Grote Heide: juist door zijn hoge ligging en de biotoopvariaties is het natuurgebied onder andere op mycologisch gebied aantrekkelijk. In 15 jaar tijd werden daar toch zo'n 400 verschillende soorten paddestoelen door mij waargenomen, gefotografeerd en/of op video gefilmd. Opgemerkt zij daarbij dat vele, vele Entoloma's, Inocybe's, Cortinari en Mycena's nog niet eens bij bovengenoemd aantal zijn geteld vanwege gebrek aan kunde om ze te determineren. Uiteraard heb ik dan ook de ongeveer 1500 verschillende soorten paddestoelen die ik in Venlo heb mogen waarnemen niet allemaal op naam kunnen brengen. En daar zijn meer redenen voor op te sommen, waarbij het ontbreken van een microscoop wel één van de belangrijkste is. Het niet kunnen determineren ontmoedigde wel eens, maar het kunnen maken van fijne natuurtochtjes, de spanning van het zoeken en de ontspanning van lichaam en geest, al die fijne ontdekkingen en de eerbied voor alles wat groeit en bloeit, dat alles fascineerde mij steeds weer om vooral toch door te gaan ondanks het niet kunnen determineren, hoe spijtig ook. Maar de belevenissen bij iedere nieuwe ontdekking gaf inhoud aan de speurtochten naar het voorkomen van paddestoelen. In alle bescheidenheid kan ik niet anders dan tot de conclusie komen dat Venlo in zijn totaliteit en dan speciaal voor geïnteresseerden, een rijkdom aan paddestoelen herbergt. Natuurlijk is het zo dat de klimatologische omstandigheden zodanig moeten zijn geweest, dat de zwamvlokken ook vruchtlichamen kunnen voortbrengen en dat het niet zo'n lange hete zomer is als afgelopen jaar met bovendien zo'n droge herfstperiode daar nog eens bovenop.

Over natuurgebied De Grote Heide nog dit: Veel recreanten zien die grote grazige plek waar de zweefvliegspoor intens wordt beoefend als De Grote Heide, maar de ingewijde, echte natuurliehebber weet beter en zal om te wandelen, of wanneer hij paddestoelen wil waarnemen, juist de oostzijde van De Grote Heide opzoeken, met name het gebied dat pal langs de Duitse grens ligt en loopt vanaf het waterpompstation tot aan de plek waar de zweefvliegtuighangars zijn gelegen.

Toen De Grote Heide nog ...

Tot voor enkele jaren waren ook de overige delen van het natuurgebied interessant op paddestoelgebied, met onder andere enkele Russula's bij Berken en Entoloma's. Zelfs een achttal kleine en middelgrote Wasplaatsoorten vielen er waar te nemen in het toen nog enigszins schrale grasland. Echter, De Grote Heide onderging vooral in de periode 1986-1990 een rigoureuze schoonmaakactie. Het was namelijk noodzakelijk dat de resten van de oude vliegtuigstartbanen werden opgebroken en ook dat de eventueel nog in de bodem aanwezige bommen en ander oorlogstuig zouden worden opgeruimd. En zo werden door die acties, die met zwaar materieel werden uitgevoerd, de zwamvlokken vernietigd van soorten als *Hygrocybe chlorophana*, *H. conica*, *H. strangulata*, *H. acutovonica*, *H. laeta*, *H. miniata* en de var. *mollis*, *H. psittacina*, *Camarophyllus niveus*, alsmede de Kopperode spijkerzwam (*Chroogomphus nitilus*), de Melkboleet (*Suillus granulatus*) en vele andere in dat gebied voorkomende soorten. Naast het positieve is dit dan helaas het negatieve nieuws over De Grote Heide: met name de beweiding van het schrale grasland tussen de nog aanwezige heide door schapen deed de wasplaten de das om. Natuurlijk gezien wordt het verlies van genoemde paddestoelsoorten enigszins verzacht door het feit dat zich op het daar veranderende biotoop weer andere soorten beginnen aan te dienen, zoals bijvoorbeeld Conocybe en Panacolus-soorten. Wie weet wat er nog kan ontstaan in dit eertijds zo geschonden natuurgebied als het werkelijk eens goed beheerd zou gaan worden, dat wil met name zeggen plaggen en/of afbranden van het Pijpestrootjesgras in plaats van beweiding en daardoor bemesting door schapen, die er nu door hun begrazing voor variabele vegetatiegroei op een vele hectare groot gebied zorgen.

Gewoon, zeldzaam, zeldzamer en zeldzaamst

Zeer interessante vondsten op De Grote Heide die ook in internationale kringen aandacht kregen, waren: *Caloscypha fulgens*, op 10 april 1985, en *Aleuria bicucullata*, op 20 oktober 1988, beide nieuw voor Nederland. Ongetwijfeld zult u willen weten wat er op De Grote Heide zoal nog aan paddestoelsoorten te vinden is. In het totale gebied zijn dat volgens eigen waarnemingen, zoal eerder aangehaald, ongeveer 400 soorten uit velerlei geslachten. Het zou te ver voeren ze hier allemaal te noemen, maar met een handvol soorten wil ik wellicht uw belangstelling wekken: *Tricholoma imbricatum*, *Entoloma lasgulinum*, *Kuehneromyces mutabilis*, *Lactarius hepaticus*, *Mycena olivaceomarginata*, *Russula sardonia*, *R. sanguinea*, *Leccinum scabrum*, *Laccaria bicolor*, *L. proxima*, *Pholiota squarrosa*, *Stropharia coronilla*, *S. aurantiaca*, *Cystoderma amianthinum*, *Otidea bifonia*, *Hehella villosa*, *H. ephippium*, *H. crispa*, *Boletus edulis*, *Xerocomus subtomentosus*, enzovoorts.

Sommige amateurmycologen onder de lezers/lezeressen van PSL-Nieuws zullen ongetwijfeld de kick al eens hebben ondergaan dat ze een bijzondere paddestoelvondst hadden gedaan, of dat bij het microscoperen de sporenfiguren zichtbaar werden. Zo verging het mij tenminste al menig keer en misschien wordt ik wel wat te lyrisch, als ik beken dat mij de rillingen van emotie over mijn lijf gingen bij sommige vondsten, zoals bijvoorbeeld bij *Volvarella bombycina* en *V. surrecta*, welke een van de weinige paddestoelsoorten is die op een andere soort parasiteert, en dan voornamelijk op *Lepista nebularis*. Of bij de vondst van *Onygena corvina* die ik vond op de verteerde vleugelresten van een Kraai op De Grote Heide te Venlo. En om er nog een te noemen, onlangs op een excursie werd waargenomen, *Cordyceps militaris*, die parasiteert op een ondergrondse verpopte rups. Het zijn belevenissen waar je afwisselend stil en emotioneel van kunt worden.

Verdiepen

Betreuenswaardig vind ik het dan ook, en met mij ongetwijfeld vele andere natuurvrienden, dat ondanks alle voorlichting over natuur en milieu bij bepaalde mensen de mening overheerst dat paddestoelen "vies en giftig" zijn, en dat ze daarom vaak omgeschopt of op andere wijze vernietigd worden. Dergelijke vernielers zouden zich eens wat meer moeten verdiepen in paddestoelen en de onmisbare functie die zij in de totale kringloop hebben. Daarenboven zijn alle paddestoelen in feite sieraden in onze bossen, parken, etc. Het zijn, in natuurlijke zin wel te verstaan, de "bloemen van de onderwereld", zoals ik terecht eens in een tijdschrift kon lezen.

Het Zwarte Water (De Venkoele)

Ofschoon het natuurgebied Het Zwarte Water in Venlo (eigenlijk zou het de Venkoele moeten heten) ook een aantrekkelijk natuurgebied is, dat in de weekeinden recreanten aantrekt die van de rustgevende mooie natuur willen genieten, is het hier, zo leerde althans de ervaring mij, in mycologisch opzicht minder interessant dan in de eerder genoemde natuurgebieden in Venlo. Hoewel ik ook hier soorten gevonden heb, die op andere plaatsen in het Venlose niet of slechts incidenteel werden waargenomen, zoals bijvoorbeeld: *Leotia lubrica*, *Geastrum triplex*, *Lactarius fuliginosus*, *L. helvus*, *Agaricus variegans*, *Pseudohydnum gelatinosum*.

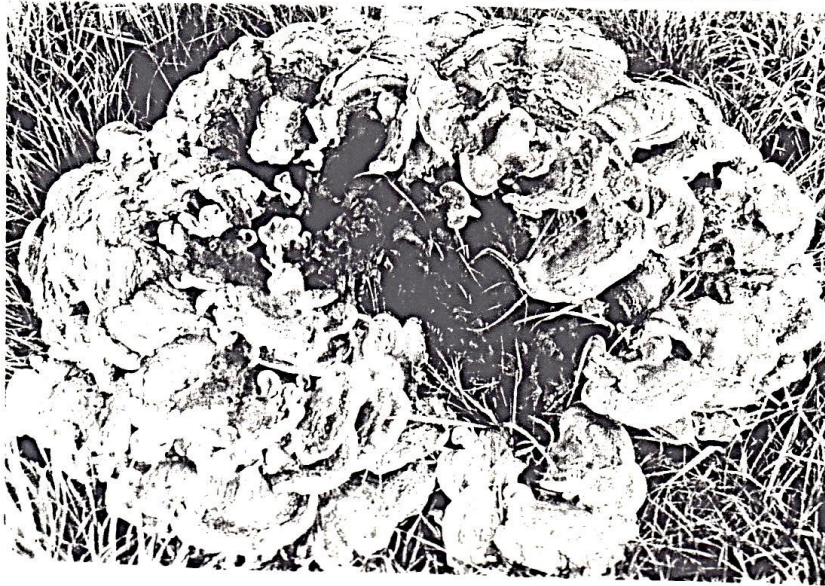
Slot

Tenslotte, waarde lezers en lezeressen: nog veel meer zou ik kunnen zwaarden over die wonderlijke wereld van de zwaarden, maar aan ieder verhaal moet een einde gebreed worden. Zo ook aan dit artikeltje, waarin positieve en negatieve informatie over het paddestoelbestand in de venlose natuurgebieden kort werd belicht. Over mooie en interessante belevenissen opgedaan tijdens het mogen uitleven van mijn hobby, die mij vrijwel

dagelijks in contact brengt met de natuur. Over frisse, soms ook onfrisse biotopen, waarop de voortbrengselen van zwamvlokken plegen te verschijnen en waarbij door de opgedane indrukken in mij niet alleen de erkenning van de grootheid der Schepping diep is gaan wortelen, maar ook de belangstelling voor de vruchtlichamen, die wij paddestoelen noemen nog steeds groeiende is.

Met vriendelijke (groene) groeten

G.M. Gatzert

Figuur: b. Reuzenzwam (*Meripilus giganteus*) en o. Prachtvlamhoed (*Gymnopilus spectabilis*)

PADDESTOELN IN DE WEGBERM

Gerard Dings

Dit artikel verscheen eerder in Rondom het Leudal nr. 59

Wie (in de herfst) op pad gaat om paddestoelen te zoeken, zal zeer waarschijnlijk een bos verkiezen, immers dáár is de kans ongetwijfeld het grootst om vele soorten aan te treffen.

Maar paddestoelen groeien ook op andere plaatsen zoals weilanden, heidevelden, wegbermen e.d., ja zelfs in potten van kamerplanten!! En hoewel niet bedoeld als hoofdgerecht van dit artikel, wil ik bij één zo'n in de plantenbak groeiende soort even stilstaan, omdat het heel goed mogelijk is, dat ook U vroeg of laat dit fraaie paddestoeltje in uw huiskamer zult aantreffen.

Het betreft de Goudgele parasolzwam (*Leucocoprinus birnbaumii*), citroen- tot zwavelgeel van kleur met een klokvormig hoedje (bij oudere exemplaren vlakker wordend), hooguit zo'n 5 cm in doorsnede. De hoed is niet glad, maar versierd met goudgele schubjes. Verder valt de steel op, omdat die niet overal even dik, maar aan de basis nogal opgezwollen is. De sporen van deze paddestoel worden in bloemaarde aangetroffen en komen zo in onze huiskamers terecht. Overigens wordt deze soort ook vaker in tuinderskassen aangetroffen.

● Ook in wegbermen gedijen paddestoelen goed. In het paddestoelartikel in "Rondom het Leudal" nr. 55 werd al melding gemaakt van de fraaie Vliegenschwammen (*Amanita muscaria*) en stevige Eekhoornbroden (*Boletus edulis*), die ieder jaar weer hun opwachting maken in de berm tussen rijweg en fietspad van de weg naar Haalen en Roggel ter hoogte van het verzetsmonument.

Deze keer wil ik enkele soorten bespreken die ieder jaar weer verschijnen langs de Napoleonsweg van Nunhem tot Baarlo toe, ook nu weer tussen rijbaan en fietspad in.

Het meest in het oog springend, zijn naam spreekt wat dat betreft boekdelen, is de Reuzenzwam (*Meripilus giganteus*). Deze paddestoel groeit (evenals de volgende soort) op de kapresten van eiken (ook beuken) die een aantal jaren geleden door Rijkswaterstaat zijn omgezaagd. De paddestoel doet hiér zijn werk als saprofiet (afval-opruimer) meer dan uitstekend, maar hij kan ook op levende loofbomen verschijnen en is dan een gevaarlijke parasiet. De paddestoel bestaat uit tientallen waaiervormige geel tot roodbruine hoeden, die dakpansgewijs over elkaar heen groeien. De hoedrand is lichter van kleur; de porielaag aan de onderzijde is bleekgeel en verkleurt bij druk zwart. Meestal ontspringen alle hoeden uit één gemeenschappelijke knolvormige stromk en daarom spreken we steeds van één paddestoel, die een doorsnede van ruim een halve meter makkelijk haalt. Uit de literatuur zijn zelfs vondsten bekend met een doorsnede 1,4 meter met een gewicht van 70 kg!!

De paddestoel die sterk aangenaam geurt, heeft een levensduur van enkele maanden: vanaf juli t/m oktober is hij te bewonderen, maar uiteraard is hij in jonge toestand het mooist. (Bijgesloten foto is genomen op 3 september 1989).

De Prachtvlamhoed (*Gymnopilus spectabilis*) groeit ook op kapresten van loofbomen (vooral eik) én (minder vaak) aan de voet van oude eiken en andere loofboomsoorten. Elke hoed heeft een eigen steel, maar de steelbases zijn met elkaar vergroeid (hij groeit dus in bundels). De hoed is in jonge toestand halfrond gewelfd (zie foto), later meer uitgespreid, en heeft een doorsnede van 6-15 cm. Hij is goudgeel van kleur, eerst glad, maar later met zijige roodbruine vezeltjes bedekt. De plaatjes zijn aanvankelijk helgeel, later roestkleurig en staan tamelijk dicht op elkaar. Ze geven bruine sporen af, die ook de ring bruin kleuren. De steel die dezelfde kleur heeft als de hoed, is in de onderste helft gezwollen en heeft een goedontwikkelde vlezige ring, die bij droog weer echter gauw verdwijnt, slechts een geelbruine zone achterlatend.

De Prachtvlamhoed kan vanaf augustus t/m oktober verschijnen, maar houdt, vooral bij droog weer, slechts korte tijd stand.

Ook de Grote parasolzwam (*Macrolepiota procera*) is een opvallende soort, die elk jaar weer verschijnt tussen het gras van de wegberm langs de Napoleonsweg. Van alle in Europa voorkomende plaatjeszwammen is deze de grootste: de hoed kan maximaal een doorsnede van 40 cm halen en hij kan eveneens 40 cm groot worden. In jonge toestand, als de hoed nog gesloten is, lijkt deze paddestoel nog het meest op een paukestok, maar als de hoed eenmaal is uitgespreid, doet hij zijn naam eer aan, want de gelijkenis met een parasol is treffend.

Bij het uitspreiden van de hoed scheurt het vlies, dat de onderzijde van de hoed bedekte, en blijft als een gave, op en neer beweegbare ring om de steel achter. De steel, die prachtig gemarmerd is, heeft dezelfde grauwwitte kleur als de hoed, die op zijn beurt bedekt is met grauwbrown schubben. Het centrum van de hoed is meer egaal bruin. De plaatjes zijn eerst wit, maar later meer rose van kleur. Bij vochtig weer kan men reeds in juli de Grote parasolzwam aantreffen, maar de verschijningspiek van deze soort ligt toch in de periode september-oktober.

Alhoewel de drie hierboven beschreven paddestoelen het meest in het oog springen, groeien in onze wegbermen nog vele andere paddestoelen, die vanwege hun kleine(re) formaat niet meteen opvallen tussen het hoge gras. Het achterhalen van de ware identiteit van juist deze kleine soorten is voor de amateurmycoloog een echte uitdaging. Maar ook zonder "naamkaartjes" zal menig natuurliefhebber het de moeite waard vinden deze paddestoelen eens goed te observeren.

Gerard Dings

Literatuur:

Michael-Hennig-Kreisel: Handbuch für Pilzfreunde, diverse delen

Roger Phillips: Paddestoelen en schimmels van West-Europa

C. Moreau: Larousse Paddestoelenencyclopedie

C. Bas e.d.: Standaardlijst van Nederlandse Paddestoelnamen

(Met dank aan Gerda Stoks en Bert Verstappen voor hun nuttige tips)

Figuur: De Grote Parasolzwam (*Macrolepiota procera*)

Nieuwtjes

Herbarium van Ingo Spica overgedragen aan PSL

Eind vorig jaar heeft Ingo Spica uit Landgraaf, de meesten van u wel bekend, zijn complete mycologisch herbarium overgedragen aan de PSL. Dit herbarium vormt de neerslag van een intensieve belangstelling voor de mycologie. Het bevat bijna 1000 collecties van soorten uit een niet-alledaagse groep, namelijk myxomyceten. De collecties zijn in het algemeen prima gedocumenteerd en vaak voorzien van prachtige tekeningen, waaronder ook vele in kleur. Over vele vondsten is gecorrespondeerd met mevrouw Nannega-Bremekamp, en enkele soorten bleken nieuw voor Nederland. Piet Kelderman en Hans Crutzen hebben al het idee geopperd om de notities bij dit herbarium "in de computer te stoppen" zodat bestudering wordt vereenvoudigd.

Dit herbarium is een ware aanwinst voor de PSL. Het zal een dankbaar studieobject vormen voor liefhebbers van asco- en myxomyceten. Ingo, heel hartelijk dank!

Boletus-sleutel is klaar

Zoals u al gezien zult hebben, is bij dit nummer van PSL een boekje bijgevoegd. Dit boekje is de Boletus-sleutel van G. Elallandalousi, waar al eerder melding van is gemaakt. De vertaling is van de hand van Piet Kelderman en Hans Crutzen. Hoewel de sleutel niet speciaal voor Nederland is bewerkt, bleek hij al vanaf de eerste tests in het najaar van 1994 prima te werken. We hopen dat met deze sleutel de groep der boleten wat toegankelijker wordt. Gezien het feit dat deze sleutel zich uitsluitend baseert op macroscopische kenmerken en boleten an sich hun kenmerken vrij duidelijk kunnen tonen (flink wat 'body' hebben), verwachten we ook niet anders dan veel leuke nieuwe vondsten.

Overigens willen we nog even speciaal wijzen op de zelden of nooit eerder geziene opzet van deze sleutel, namelijk niet een 'normale' sleutel, waarin eerst in vraag 1 een keuze gemaakt moet worden, daarna in de vraag van uw eerste keus, enzovoort, totdat een éénduidig antwoord overblijft, maar een relatief korte vragenlijst, die voor elke vondst hetzelfde is, waarmee een aantal letters verzameld wordt, die via een lijst tot de soort leidt. Een verder voordeel, naast de eenvoud van de sleutel, lijkt mij het feit dat wanneer je een soort toch nog niet kunt thuisbrengen, je toch al een raamwerk hebt voor een beschrijving. Er kan niet vaak genoeg gezegd worden dat een goede beschrijving onontbeerlijk is om paddestoelen écht te leren kennen.

Het boekje is niet zo luxe uitgevoerd als we eigenlijk van plan waren. Daar staat tegenover dat het gratis is, in tegenstelling tot wat in een eerder nummer werd aangekondigd. We hopen dat dit de verspreiding ten goede komt. Veel succes.

Determinatiesleutel uit Dennis

Ook bijgevoegd vindt u een vertaling in het nederlands van de determinatiesleutel uit het boek 'British Ascomycetes' van R. Dennis. Hoewel de inzichten alweer wat veranderd zijn sinds het uitkomen in 1978, blijft het een onmisbaar boek voor eenieder die wil beginnen aan een ascomyceet.

Interessante ascomyceten van "De Rolle"

Paul Jennen

Afgelopen jaar (1995) is schrijver dezes begonnen met een iets intensiever inventarisatie van de mycoflora op het terrein rond de voormalige kleiput, nu visvijver, genaamd 'de Rolle'. Aanleiding hiertoe was enerzijds het teruglezen van wat oudere inventarisatiegegevens, anderzijds de behoefte om een dichtbijgelegen terrein te leren kennen. Wanneer voldoende gegevens bekend zijn, zal worden getracht een rapportje uit te brengen. Tot die tijd zal in PSL-Nieuws regelmatig verslag worden gedaan van bijzondere vondsten, waarbij, vanwege persoonlijke belangstelling, veel ascomyceten aan bod zullen komen. In dit nummer de eerste soorten.

1. *Apostemidium*, *Hypocrea* of *Creopus*?

In het vorige nummer (1995-2) is *Apostemidium leptospora* beschreven. Op één van de bezoeken werd een vondst gedaan die hiermee enige oppervlakkige gelijkens vertoonde. Het betrof namelijk ±lensvormige, gelig-groene vruchtlichaampjes op hout. Ze waren echter niet zo glanzend, en ook niet zwart aan de buitenkant.

Het leek er verder op dat de groene kleur veroorzaakt werd door algengroei. Nadere bestudering leerde dat die kleur echter afkomstig was van rijpe sporen die in de perithecia doorschenen en de oorspronkelijk meer gelige vruchtlichamen steeds groener kleurden. Toen onder de microscoop ook nog bleek dat de asci 16 ±bolvormige sporen bevatten, was de keuze voor *Creopus gelatinosus* snel gemaakt.

Determinatie via 'Dennis, British Ascomycetes' (zie ook PSL-Nieuws jaargang 1, nr. 1): asci met 1 wand en een porie bij de top, sporen niet draadvormig, asci in perithecia → ofwel Coronophorales ofwel Sphaeriales. Deze keuze is in de sleutel niet eenvoudig, maar in de vervolgsleutels voldoet bij de Coronophorales geen enkel geslacht, vanwege de 16-sporigheid van de asci. Gaan we dus verder met de Sphaeriales. Hier vinden we meteen al: perithecia helder gekleurd en zachtvlezig, asci 16-sporig → Hypocreaceae. En in de Hypocreaceae wederom volgt snel: stroma zittend, afgeplat of kussenvormig, sporen groenig → *Creopus*.

Beschrijving van de vondst

Creopus gelatinosus (Tode ex Fr.) Link

Vruchtlichaam: ~4 mm, kussenvormig, afgeplat kogelvormig, bleek gelig, vochtig wat doorschijnend, bij rijpheid met groene puntjes (peritheciën met sporen).

Asci: 16-sporig, vrijwel cilindrisch, met ronde top, $\pm 70-90 \times 4-5 \mu\text{m}$

Sporen: ongeveer bolvormig, $(3.5)4-5 \mu\text{m}$, in sommige asci allemaal glad, in andere weer iets ruw (misschien afhankelijk van de rijpheid), groenig.

Parafysen: geen.

Standplaats: in groepjes op naaldhout.

Afbeeldingen: B. Cetto, nr. 2127, Breitenbach & Kränzlin, Bd I, nr 320 (jonge vochtige exemplaren).

In Nederland is deze soort volgens de Standaardlijst overal vrij zeldzaam, maar vermoedelijk wordt zij niet zo vaak opgemerkt.

Nog even een vergelijking met erop lijkende soorten:

Hypocrea aurantioviridis: macroscopische gelijkens, maar (alleen) bovenste 4 ascosporen opdelend, en sporen hyalien.

Hypocrea rufa: weliswaar 16 sporen, maar vruchtlichaam meer roodachtig en weer sporen hyalien.

Apostemidium soorten: zeer langgerekte sporen

2. *Sphaerosporella brunnea* (Alb. & Schw. ex Fr.) Svrcek & Kubicka

Op een druilerige dag stond er op een gedeelte van de kleiputwand, op vochtige zandige grond, een groepje kleine, bruine bekerzwammetjes. Zoals zo vaak bij zulke kleintjes, was er in het veld niet met goed fatsoen een naam of zelfs maar geslacht op te plakken. Dus werd, eenmaal thuis gekomen, de microscoop en de literatuur erbij gepakt. Als kleine, behaarde asco met operculate, cilindrische, niet blauw verkleurende asci wordt je al snel tot de Humariaceae gerekend. Met Dennis kom je daarna snel uit op *Sphaerosporella*, zeker door de ronde sporen. Van dit geslacht zijn in Nederland twee soorten bekend, nl. *S. brunnea* en *S. hinnulea*. De eerste komt volgens alle geraadpleegde literatuurbronnen op brandplekken voor, is 4-6 mm in doorsnee, en heeft een vleeskleurig tot kastanjebruin hymenium, terwijl de ander niet op brandplekken voorkomt, tot 1 cm in doorsnee is en een sterker rood getint hymenium heeft.

Op de vindplek was niets van een brandplek te bekenen, maar het grootste vruchtlichaam was maar 5 mm breed, en het hymenium was niet duidelijk rood gekleurd. We moeten dus toch besluiten dat de soort *Sphaerosporella brunnea* heet. Volgens de Standaardlijst (1984) is deze soort in Nederland vrij zeldzaam. Dennis noemt overigens als enige verschil de standplaats, en het is mijn vraag in hoeverre deze standplaats, dit specifieke substraat, kan zorgen voor de door andere bronnen genoemde verschillenmerken, nl. hymeniumkleur en grootte. Hopelijk kunnen we ooit beide soorten naast elkaar leggen.

Beschrijving van de vondst

Sphaerosporella brunnea (Alb. & Schw. ex Fr.) Svrcek & Kubicka

Apothecia: 3-5 mm in doorsnede, ongesteeld, plat schotelvormig, rand slechts licht naar binnen gekromd (meer opstaand dan involuut), hymenium dadel-hazelnootbruin, buitenzijde idem, kleiig door bosjes donkere haren.

Haren: ~300 µm lang, tot 8 µm breed, puntig, soms kort en stomp, gesepteerd.

Sporen: bolvormig, 13.5-14.5 µm, glad, meestal met 1 grote oliedruppel.

Asci: ±140-160 x 12-13 µm, cilindrisch, kort gesteeld, sporen éénrijig, J-.

Parafysen: cilindrisch, top knotsvormig verbreed tot ±6 µm, even lang als de asci.

Excipulum uit hoekige (±prismatische) cellen tot zo'n 45 µm diameter.

Standplaats: vochtig zand, aan de voet van een Berk, november 1995.

3. Bewoners van elzepropen

Afgelopen herfst zijn op oude elzepropen twee leuke zwammetjes gevonden. Beide zijn heel kleine schijfjes op de schubben van de proppen. Het gaat om *Pezizella alniella* en *Mollisia amenticola*, en worden nu nader voorgesteld.

Mollisia amenticola (Sacc.) Rehm

Vruchtlichaam: vlak schijfvormig, tot 1 mm in doorsnede, ongesteeld, bleek gelig-wittig, kaal

Excipulumstructuur: textura globosa met clavaat-cilindrische eindcellen.

Sporen: ±7 x 2 µm, cilindrisch, soms iets gebogen, met 2 kleine polaire oliedruppeltjes, glad.

Asci: ±50 x 4-5 µm, min of meer knotsvormig.

Parafysen: ietsje langer dan de asci, 1 µm in doorsnede, aan de top iets gezwollen tot 2 µm, gesepteerd.

Standplaats: op de schubben van oude elzeproppen.

Afbeeldingen: Breitenbach & Kränzlin, Bd I, nr, 272.

Volgens de Standaardlijst is deze soort vrij zeldzaam, maar vermoedelijk algemener. Bij gericht zoeken kunt u deze soort, of de volgende met een redelijke trefkans wel vinden.

Een dubbelganger van de vorige soort is *Pezizella alniella*. Het excipulum bestaat hier uit meer langgerekte cellen (kan voor een iets melig-donzig oppervlak zorgen), en de sporen zijn gemiddeld groter: $\pm 10 \times 2-3 \mu\text{m}$. Afbeelding: zie Breitenbach & Kränzlin, Bd I, nr 272. Deze soort is volgens de Standaardlijst matig algemeen, maar vermoedelijk algemener.

Op hetzelfde substraat komen onder andere ook nog enkele *Ciboria*-soorten voor, maar deze zijn altijd duidelijk gesteld.

Dank aan Piet Kelderman voor de tekeningen.

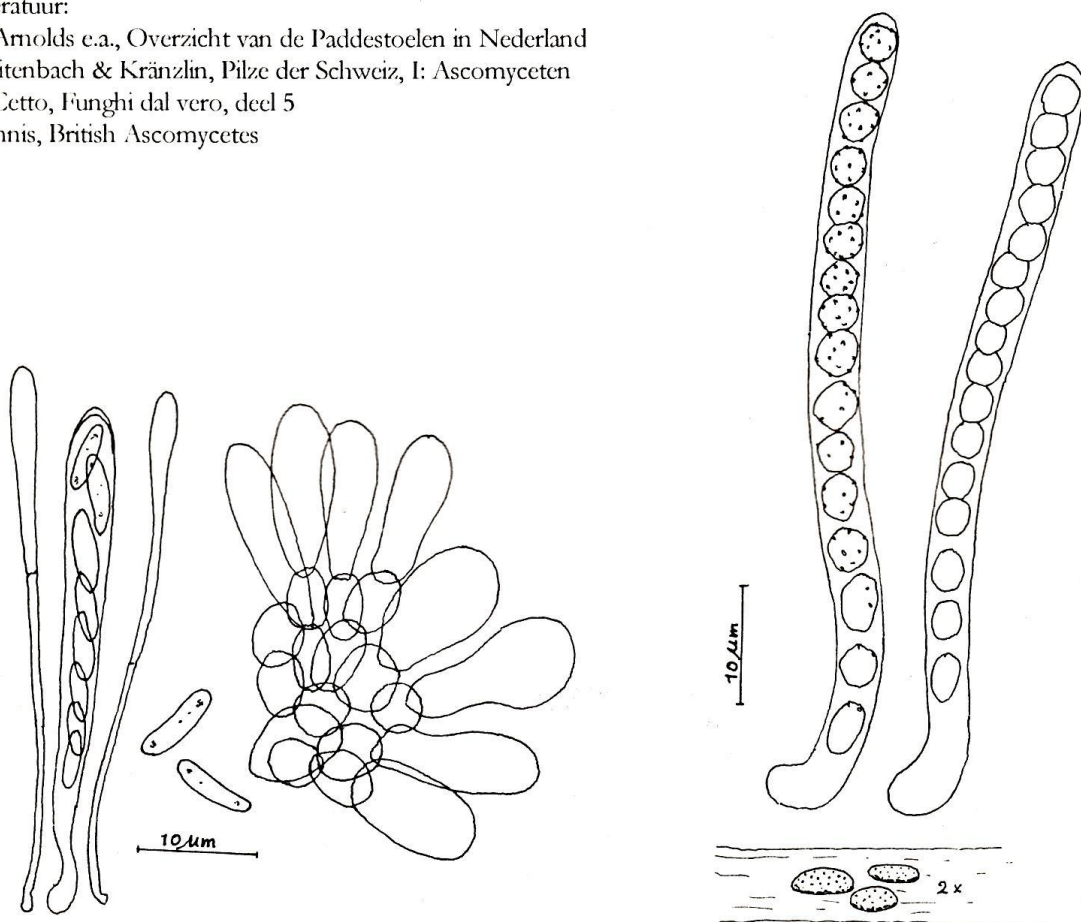
Literatuur:

E. Arnolds e.a., Overzicht van de Paddenstoelen in Nederland

Breitenbach & Kränzlin, Pilze der Schweiz, I: Ascomyceten

B. Cetto, Funghi dal vero, deel 5

Dennis, British Ascomycetes

Figuur: (l) *Mollisia amenticola* met paraphysen + ascus, sporen en excipulum, (r) *Creopus gelatinosus* met asci met sporen en vruchtlichamen

Het raadsel van de oranje beker met de bruine haren

Paul Jennen

Tijdens de PSL-excursie naar het Eisderbos te Moerslag van 2 september, vond Jo Bollen op de grond een prachtig bekertje met een oranje hymenium en een harige bruine buitenkant. Het was een soort van de Pezizales, zoveel was wel duidelijk, maar daarna?

Bij nadere beschouwing bleek het een geheel oranje bekertje te zijn, met een zeer dichte bruine beharing. De determinatie leverde, en levert nog, problemen op, dus geven we eerst maar de beschrijving.

Beschrijving van de vondst

Vruchtlichaam: tot 1.5 cm in diameter, tot 0.5 cm hoog, (diep) komvormig, rand iets involuut, jong bijna gesloten, oranje, maar dicht bezet met donkerbruine haren, daardoor bruin lijkend. Hymenium oranje, iets golvend.

Haren: 250-750 μm (soms tot 1.5 mm) lang en 10-20 μm breed, cilindrisch, top stomp of spits, bruin, dikwandig, meestal gesepteerd, basis iets buikig verdikt en soms iets vertakt-wortelend,

Asci: langgerekt knotsvormig, 245-270 x 9-10.5 μm , top niet blauw in Melzer's reagens.

Sporen: ellipsoïdaal, 14.5-17(18.5) x 7.5-8 μm , glad, met één of twee grote oliedruppels.

Parafysen: zeer slank, $\pm 1.5 \mu\text{m}$ in diameter, aan de top nauwelijks verdikt en soms geknikt of heel kort vertakt, gesepteerd, met korrelige inhoud.

Standplaats: op de grond in loofbos, Eisderbosch, Moerslag, 2-9-1995.

Determinatie (via nederlandse vertaling van Dennis)

Laten we er eerst maar eens vanuit gaan dat we inderdaad te maken hebben met een soort uit de Pezizales, dus met operculate asci (met een 'dekseltje'). Dan komen we via 'vruchtlichaam zittend en komvormig' en 'asci niet blauw in jodium' bij nummer 5. De asci zijn smal, steken niet uit, en de apothecia zijn klein, zeer zeker opvallend behaard, zacht en op de grond. Dus moeten we kiezen voor Humariaceae.

Bij de Humariaceae moeten we eerst kiezen op parafysenverkleuring in jodium en op hymeniumkleur. De parafysen verkleurden niet of in ieder geval zeer onduidelijk groen in jodium, maar het hymenium was mooi oranje, dus moeten we beide groepen nagaan.

In de eerste groep komen we snel tot nr. 7. Aangezien het apothecium duidelijk komvormig was, kiezen we hier voor de eerste mogelijkheid. Maar hier lopen we vast met onze combinatie van gladde sporen met een of twee oliedruppels. Als we toch voor Humaria kiezen (best passend geslacht) vinden we geen soort die aan de beschrijving voldoet, dus kiezen we toch voor de tweede mogelijkheid. Hier komen we uit op Trichophaea door de lange, stijve, enkelvoudige haren. Maar Trichophaea is meestal wittig, en ook hier past geen soort.

Gaan we dan toch maar eens kijken bij de tweede groep onder nummer 1. Er waren duidelijke haren, de sporen waren elliptisch, dus naar 15. De haren waren stijf, vaak puntig en dikwandig, in ieder geval niet kort of makkelijk te overzien (2e keus), dus nemen we de eerste mogelijkheid. De haren waren bruin, de sporen waren gevuld met oliedruppels, met wat fantasie kun je zeggen dat de haren wortelden in het vlees, en de sporen hoeven gelukkig niet altijd ruw te zijn om de keuze voor Scutellinia te rechtvaardigen.

Met de Scutellinia-monografie van Schumacher lopen we dan toch weer vrij snel vast. Alleen in de sectie Minutae vinden we enkele soorten die, wat de sporenmaten en -gladheid betreft in aanmerking zouden kunnen komen, maar deze hebben weer andere haren of zijn gewoon te klein.

Het oude boek van Seaver gaf ook geen passende soort, evenmin als het boek van Moser.

Al met al is het raadsel dus nog niet opgelost. Er zal dan materiaal opgestuurd worden naar enkele experts. Maar als iemand het weet mag die het zeggen. U wordt in ieder geval op de hoogte gehouden van de oplossing voor dit prachtige bekertje. We zullen dus maar zeggen: wordt hopelijk vervolgd.

Piet Kelderman verzorgde de tekeningen.

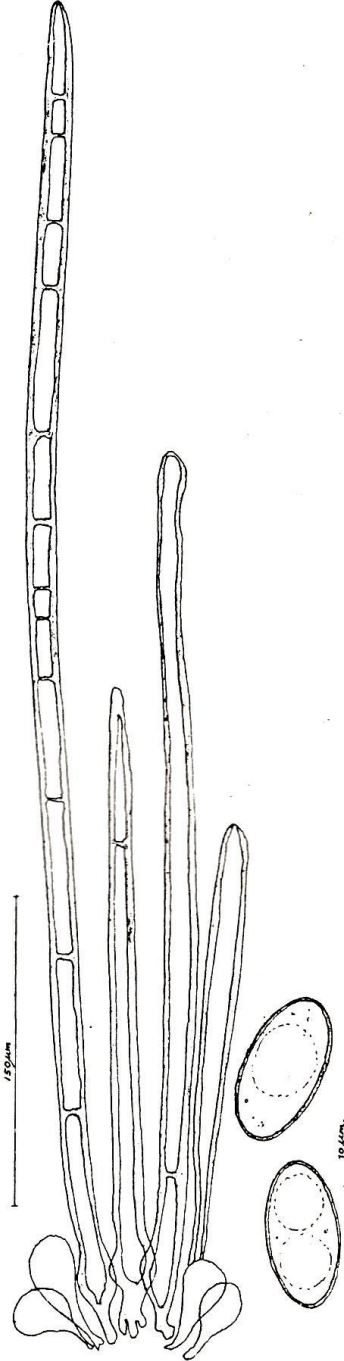
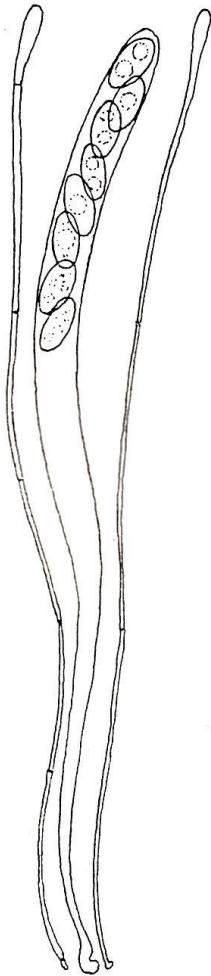
Literatuur:

Dennis, British Ascomycetes

Moser, Kleine Kryptogamenflora 2a, Ascomyceten

Schumacher, Scutellinia-monografie in: Opera Botanica 101 (1990)

Seaver, North American Cup-fungi

Figuur: Onze vondst met (v.l.n.r.) paraphysen, ascus, haren en sporen